

СРЕДБА ВО АШЧИЛНИЦАТА

„Комита? Сакаш да бидеш комита?!“

Мустаклестиот маж се насмеа горчливо, задуман во играта. Фигурите беа грубо изделкани и тој тешко се снаоѓаше со нив.

„Да, војводо“, одговори селскиот измеќар, стуткан до масата.

Брадосаното мажиште, од спротивната страна на масата, молскавично ја пружи раката, го зграпчи за кадрите и го повлече грубо.

„Овда нема никаков војвода. Ние сме туфекчии од Деде Агач.“

Измеќарот застенка од болното скубење. Погледна луто во нискиот, слабијав човек, со тркалезен сурат украсен со бразди на образите од двете страни на лицето. Имаше високо чело изорано со длабоки брчки закитени со немирни кадри, свежо избричено лице со крупни јаболкници и дебели мустаки пожелтени од тутун. Се вознемири од неочекуваниот пристап на селскиот измеќар, па се преправеше оти размислува гледајќи во шаховските фигури. Со поглед му даде знак на брадосаниот маж кој ја отпусти долгата кадра на селскиот измеќар. Полека повлече потег, сркна матеница од маслосаното грне, завитка цигара, ја запали од свеќата и повлекувајќи дим, фрли поглед во измеќарот.

„Комитите талкаат по ормани, овде гувеат мажи смерни на царштината“, одекна кадифен баритон.

Со пожелтениот показалец ја подрашири крутата јака небаре го дави. Неговиот темен костум „а ла франга“ во ашчилницата ширеше мирис на нафталин. Го подмести костумот и на миг измеќарот здогледа црна дршка од голем нагант под неговата левата пазува. Ги вкрсти нозете и за момент пред измеќарот блеснаа лакирани, црни чевли воврени во меки галоши.

„Ако секој станувал комита така, од ѓутуре, по сопствен кеиф, црно ѝ се пишува на царштинава“, прогргори брадосаниот маж.

Мажот влечеше димови од цигарата, гледајќи во селскиот измеќар.

„Зошто сакаш да бидеш комита?“, додаде тивко, пулејќи го под веѓи.

„Комитите се борат за Македонија. Не чистат ќенефи како мене“, процеди измеќарот низ заби.

Брадестиот мажот го удри со цокула по лисната коска. Измеќарот зачкрипна со забите од болка, но не пушти глас. Војводата со очите брзо прошета околу себе. Никој во ашчилницата не обрнуваше внимание на нив.

„Никола, спокојно“, прошепна војводата.

Никола го прострела со поглед измеќарот што тврдоглаво не се подиставаше од нивната маса.

„Седни“, му рече војводата, покажувајќи на дрвената клупа, веднаш до себе. Измеќарот седна на клупата, го допре војводата и веднаш, со јанса се подистави од него. Беше стуткан во искината долама, маслосана и нечиста, спрострена врз коските што видно му стрчеа над кожата. Од себе ширеше мирис на пот, моч, блуеници. Испиените, бледи образи му беа зашитени со големи, сочни, бледникави, испукани усни, а лицето му беше обраснато со извиткани, синкави, провидни влакненца. Имаше крупни, темнозелени очи со долги трепки кои брзо клепаа.

„Се бричиш?!“, го праша војводата.

Заврте со главата.

„Пиеш тутун?!“

Брзо заврте со главата.

„Цуцаш ракија?“

Повторно заврти со главата.

Војводата прсна во смее. Никола погледна во шахот, потфати фигура и повлече потег. „Шах!“, рече. Војводата престана да се смее и погледна во таблата. Потем се заврте кон момчето и го праша: „Името?!“

„Лазар“, одговори, гледајќи го со своите тажни очи.

„Лазар е библиско име... Знаеш кој бил Лазар?“

Селскиот измеќар одречно заврти со главата.

„Лазар бил од Витанија, од селото на Марија и Марта. Марија била таа што го помазала Исуса со миро и му ги избришала нозете со нејзината коса.“

Измеќарот слушаше љубопитно.

„Кога Исус стигнал во Витанија со своите ученици, Лазар веќе четири дена бил во гроб, мртов.“

И Никола ја подигна главата од таблата шах и внимателно слушаше, шарајќи со погледот низ ашчилницата.

„Со Марија и Марта заминал на гробот на Лазар. Тоа била пештера на кој бил навален голем камен. Исус рекол да се тргне каменот од гробот. Марта, покојниковата сестра му одговорила – 'Веќе смрди. Четврти ден како е закопан'.“

„И вие овде сте четири дена“, како ехо одговори селскиот измеќар.

Војводата и Никола стреловито се погледнаа.

„Исус бил упорен и така го тргнале каменот. Тогаш Исус свикал – 'Лазаре, излези надвор!' И...“

„Што се случило?“, без здив одврати селскиот измеќар.

„И, умрениот Лазар излегол. Нозете му биле врзани со повои, а лицето со крпи. Исус го одврзал од повоите и од крпите и Лазар жив си заминал.“

Никола погледна во селскиот измеќар кој замелушено гледаше во Војводата.

„И јас бев болен... Многу болен... На умирачка... Оздравев, ни сам не знам како“, плачливо кажа момчето.

Никола и Војводата се погледнаа.

„Сирак сум... Луѓето кажуваат оти татко ми Јован бил сплавар. Умрел од котек во зандана оти работел за ѓемициите... Мајка ми умрела од офтика... Ме чуваше баба Меланија, умре оломлани... Работев како циглар, потем бев чирак на еден ковач... Имам серт табиет, сè нешто се бунтувам, посебно против неправдините.“

„Колку години имаш?!“, луто повтори Никола.

„Имам, кхм, осумнаесет години!“, со тивок глас, со мачно-тија во гласот одговори измеќарот.

„Ако ти имаш осумнаесет години, јас сум султан Хамид“, се насмеа Никола.

„Добро, де, има толку колку треба да има“, се насмеа Војводата.

„Имам силна снага. Вол можам да кренам на плеќи!“, се исфали Лазар.

„Машала! А кој те прелажа дека сум војвода?“, тивко праша војводата со лицето во шаховската табла, а со поглед кон гостите во ашчилницата.

„Никој. Знаам“, одврати доверливо.

„Како знаеш?“

„Знам. Ти пишува на чело.“

Војводата веднаш, несвесно, помина со прстите по челото. Се погледна со Никола и се насмеа на селската итрина на измеќарот Лазар.

„Такви како вас досега не дошле во селово“, селскиот измеќар со шепот одврати, погледнувајќи околу себе.

Војводата и Никола молскавично разменија панични погледи. Војводата повлече потег, потем Никола, по кратко размислување повлече потег и погледна кон селскиот измеќар. Војводата погледна во шаховските фигури.

„Првпат губам во шах!“, кажа луто.

Војводата погледна во шаховската табла. Никола се смешкаше задоволно.

„Ја изгубив партијава поради тебе!“, рече, се сврте и лут, се загледа во лицето на момчето.

„Војводо, сакам да бидам комита!“

„Лазаре, слушај што ќе ти кажам... Ај врви си дома!“, му кресна в лице и го испрска со ситна плунка што го ороси бледото лице на момчето.

„Комита се станува само по заслуга!“, додаде брадестиот Никола.

На селскиот измеќар солзи му се разлеаја и изораа бразди по неговото нечисто лице.

„И, како завршила приказната за Лазар и Исус?“, прошепоти, гледајќи со бескрајна тага во Војводата.

„Да ја завршам приказната за Лазар... Фарисеите, најлошите противници на Исуса, го наклеветиле Исус кај Кајафа, првосвештеник на Евреите таа година. Кајафа наредил Исус да се убие. Затоа Исус повеќе не одел јавно меѓу Евреите. А Лазара го отепале по заповед на Кајафа оти многу Евреи се собирале да го видат Лазара кого Исус го воскреснал од мртвите.“

Војводата со тага гледаше во селскиот измеќар Лазар.

„Па и јас сум повеќе жив одошто мртв. Ќе сторите дело подобро од богоугодното дело на Исус и ако ме примите комита, ќе ме воскреснете!“

Селскиот измеќар Лазар гледаше настојчиво во погледот на Војводата кој беше видливо растревожен од невозможната упорност на Лазар.

„Разбра што Гоце, кхм, ефендијава ти кажа?!“, се насрчи Никола на тврдоглавото селско измеќариште што апансас ги обеспокојуваше.

„Сакам да бидам комита!“

„Еве ти неколку акчиња, купи си што сакаш“, Никола брцна во костумот и му даде три парички. Момчето ги стегна парите во дланка, погледна бескрајно тажно во Војводата и полека, таговно, ги врати парите на масата.

„Сакам комита!“, пркосно одврати.

Војводата гледаше во замаглената длабочина на ашчилницата.

„Слушај, бре ашлак, комита не се станува по твој ќеф“, с'скаше Никола со пенлива плунка на усните.

„А како се станува комита?!“, љубопитно праша момчето, размачкувајќи ги солзите по лицето со маслосаниот ракав.

„Го гледаш оној човек таму?“, Никола покажа со главата спроти нив. „Сега само што дојде!“

Човекот што го покажа Војводата беше крупно, наперчено мажиште кој штотуку стапна во ашчилницата.

„Нашиот каја! Морам да му работам бадијала катаден во куќата оти ќе ме исфрли од селово“, одговори измеќарот, премрен од страв.

„Отпеај го... До утречер!“, студено изусти Никола, го дофати маслосаното купче и звучно ја истрка матеницата.

„Само така ќе станеш комита“, се насмеа Никола.

Лазар погледна во Војводата. Војводата кимна потврдно со главата.

„Утре, овде, во ова време“, тивко му рече Никола на станување, пријде кон ашчијата и му плати. Војводата следен од брадестиот придружник излезе низ раскапаната врата. Сите глави од ашчилницата се завртеа кон нив.

Ќајата сангурливо му пријде на измеќарот.

„Еј, копук? Кои беа овие?“

Измеќарот се стресе. Погледна во крупниот каја кој го надвиснуваше скоро за две глави и со треперење одговори:
„Каја ефенди, некои богати туфекции од Деде Агач.“

Од појасот кајата извади голем анџар и замавта пред лицето на измеќарот, небаре ги коле двајцата мажи.

„Туфекции, а?! Ти од нив уцум да фаќаш, оти маф ти е работата!“